

Танець виховує згуртованість, дружелюбність, повагу один до одного, а ці риси важливі для кожного індивіда не лише в колективі, у родинних стосунках, а й, звісно, в громадянських.

Варто підкреслити, що мистецтво народного танцю – це чудова можливість для сучасного підлітка відкрити в собі українця, ідентифікувати себе як носія української культури, а також популяризувати цю культуру серед однолітків, поступово розвінчуючи міф, що «модно» – наслідувати чужі, адже справжню цінність має розвиток і примноження здобутків рідного народу.

Список використаних джерел:

1. Верховинець В. Весняночка / В. Верховинець. – Харків, 1923.
2. Волков Г.Н. Этнопедагогика: учеб. для студ. сред. и высш. пед. учеб. заведений / Г.Н. Волков. – М.: Издательский центр «Академия», 1999. – 168 с.
3. Гевко О. Формування національно-патріотичних рис у студентів / О. Гевко // Рідна школа. – 2001. – № 11.
4. Гнатенко С. Виховання громадянськості у студентів в системі вищої освіти / С.А. Гнатенко. – К, 2003. – С. 177-182.
5. Забуранна М.С. Формування ціннісних орієнтацій школярів засобами етнопедагогіки // Путь в педагогическую науку. «Теория и практика этнопедагогических исследований»: м-лы научно-практической конференции. – Симферополь, 2016. – С. 220-227.
6. Концепція НПВ від 16.06.2015 року
7. Мосіяненко В.А. Українська етнопедагогіка: навч. посіб. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. – 176 с.
8. Стельмахович М.Г. Українська народна педагогіка / М. Стельмахович. – К.: ІЗМН, 1997. – 232 с.
9. Сухомлинський В.О. Как воспитать настоящего человека. / В. О. Сухомлинський // К.: Рад. шк., 1979. – 235 с.
10. Сявавко Є.І. Українська етнопедагогіка: навч.-метод. посібник. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2002. – 159 с.
11. Українське народознавство: Навч. посібник / С.П. Павлюк [та ін.]; ред. С.П. Павлюк. – 3. вид., випр. – Київ: Знання, 2006. – 568 с.

Калініченко Т.М.

аспірант,

*Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди*

ГЕНЕЗИС ВИЩОЇ ЖІНОЧОЇ ОСВІТИ В НАДДНІПРЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ НА ЗЛАМІ ХІХ-ХХ СТОЛІТЬ

Події 1905 року поклали початок процесу широкого залучення жіноцтва до здобуття вищої освіти, на необхідності якого постійно наполягала прогресивна громадськість. Про це, зокрема, свідчить і висновок комісії щодо реформування закладів вищої освіти під керівництвом Г. Зенгера (1902 р.), яка прийняла ухвалу «клопотати перед міністерством про надання особам жіночої статі якомога більшого доступу до вищої освіти шляхом заснування Вищих жіночих курсів» у великих містах (зокрема, Києві, Харкові та Одесі) «на тих же засадах, на яких такі курси створені в столицях» (малися на увазі чинні Вищі жіночі курси В. Герье в Москві та Бестужевські в Петербурзі) [1, с. 133].

Підставою для цього послугувало «Височайше повеління» від 3 грудня 1905 р., яким міністру народної освіти делегувалося право вирішувати питання про заснування приватних курсів «з програмами викладання вище, ніж у середніх навчальних закладах, але без надання їм будь-яких прав». Утім, як засвідчила практика, установи такого роду у переважній більшості відкривалися в першу чергу в тих містах, де функціонували університети або вищі спеціальні навчальні заклади, що дозволяло без особливих ускладнень розв'язати проблему добору професорсько-викладацького складу (на умовах роботи за сумісництвом). Серед них найбільш потужними виявилися Київські, Одеські та Харківські [10, с. 13].

Зазначимо, що Київські вищі жіночі курси, відкриті 1878 р., припинили роботу 1889 року. Свою діяльність вони поновили 1906 р. на тих же засадах, що і в попередній період («Положення...» 1881 р.). Це був приватний заклад, що існував на внески слухачок та пожертвування благодійників; його призначення полягало в «наданні жінкам вищої освіти університетського характеру і, зокрема, в підготовці їх до діяльності викладацької і педагогічної». Очолювала курси рада професорів, яка від самого початку прагнула зробити викладання аналогічним університетському. На час поновлення діяльності курсів вони мали два відділення – історико-філологічне і фізико-математичне. У 1907 р. до них були додані медичне і юридичне, а у 1909 р. – економічно-комерційне. Випускницям курсів надавалися такі ж права, «як і тим, що закінчили Санкт-Петербурзькі і Московські вищі жіночі курси» (право викладати у старших класах жіночих гімназій «предмети своєї спеціальності», а також працювати в перших чотирьох класах чоловічих гімназій) [10, с. 6, 15].

1906 р. було відкрито й Одеські вищі жіночі курси. На зразок Київських – це був приватний навчальний заклад «загального (університетського) характеру «з чотирирічним терміном навчання». Курси функціонували переважно на кошти слухачок; управління здійснювала рада та обраний нею (і затверджений міністром народної освіти) директор. На початку існування курси склалися з двох відділень (факультетів): історико-філологічного і фізико-математичного. Через два роки до них було додане юридичне, а в 1910 р. – медичне [10, с. 16].

На відміну від Київських і Одеських, Харківські вищі жіночі курси були не приватним, а громадським навчальним закладом, заснованим у 1907 р. Товариством взаємної допомоги працюючих жінок. Метою курсів було «надання... можливості завершити повний університетський курс... в обсязі програм і навчальних планів Імператорських російських університетів». Відкрилися вони у складі двох відділень (факультетів): історико-філологічного і фізико-математичного; дещо пізніше було додане юридичне. Право вступу на курси мали молоді жінки, які завершили навчання в жіночих гімназіях «або в рівних по курсу інших середніх жіночих навчальних закладах»; викладання доручалося переважно професорам університету, а також «особам, що мають право викладати в університеті». На час відкриття курсів було встановлено дворічний термін навчання. Однак виявилось, що цього недостатньо для засвоєння університетської програми. Тому в подальшому термін навчання було подовжено до 3-х, а згодом до 4-х років [9, с. 66-67].

Крім вищезазначених, на початку ХХ століття в Наддніпрянській Україні було відкрито й інші вищі жіночі навчальні заклади, зокрема: а) університетського

типу – Київські вищі жіночі історико-філологічні курси; Київські вищі чотирірічні вечірні курси при гімназії А.В. Жекуліної; Харківські вищі загальноосвітні жіночі курси Н.І. Невіандт; Київські жіночі загальноосвітні курси (існували до 1908 р.); б) педагогічні навчальні заклади – Київський жіночий фребелівський інститут; Київські лікувально-педагогічні курси Карницького «Мати і дитя» (закриті 1908 р.); в) медичні – Харківський жіночий медичний інститут; г) навчальні заклади для сумісного навчання чоловіків і жінок – Одеські вищі комерційні курси А.В. Федорова і Г.Ф. Файга; Київські комерційні курси (перетворені згодом у комерційний інститут); Сімферопольські практичні загальноосвітні курси Фоміна [1, с. 274-297].

Поряд зі становленням приватних і громадських Вищих жіночих курсів, у межах досліджуваного періоду стала простежуватися тенденція «допущення жінок до здобуття вищої освіти в державних університетах та інститутах. Але, як зазначають дослідники, «це мало допомогло справі, ... оскільки таке право виявилось надто короткочасним і швидко було відібране» [10, с. 1]. Зокрема, у циркулярі від 1 серпня 1907 р. зазначалося, що «у 1906/1907 навч. році особи жіночої статі приймалися до університетів як сторонні слухачки», і «деякі з них вирішили, що таким чином... вони здобувають і всі права, надані студентам, у той час як чинним університетським статутом вступ осіб жіночої статі в студенти не передбачений». У зв'язку з цим міністр народної освіти зобов'язав керівництво університетів «неодмінно попереджати таких слухачок, ... що вони не можуть ні одержати випускне свідоцтво, ні бути допущені до завершальних іспитів в екзаменаційних комісіях» [4, с. 16]. Більше того, в іншому міністерському циркулярі пояснювалося, що хоча «до слухання лекцій... в університетах і деяких інших вищих навчальних закладах... за статутом допускаються і сторонні особи», але «особи жіночої статі до числа вільних слухачів ні в якому разі не приймаються» [8, с. 106].

Що ж до тієї незначної кількості жіноцтва, яка на той час вже перебувала в статусі вільних слухачок, то спочатку, їм як «допущеним... унаслідок неправильного тлумачення закону у вищі навчальні заклади», було дозволено «завершити курс навчання на однакових із вільними слухачами умовах» (тобто без видачі випускного свідоцтва і без допуску до випускних екзаменів), але згодом, як виняток, «височайшим повелінням» цьому обмеженому контингенту все-таки було надано право скласти завершальні іспити та одержати відповідний диплом згідно зі спеціально розробленими на цей випадок правилами [6].

Кардинальні зміни в підходах до розв'язання питання про вищу жіночу освіту відбулися на підставі ухваленого положення «Про іспити осіб жіночої статі на знання курсу вищих навчальних закладів і про порядок здобуття ними вчених ступенів і звання вчительки середніх навчальних закладів», затвердженого 19 грудня 1911 р. Цим документом установлювалося, що такі випробування мають проходити, як правило, в тих же комісіях, де екзаменуються випускники вищих навчальних закладів з числа осіб чоловічої статі; право участі в таких іспитах надавалося жінкам, «які подадуть... посвідчення про завершення... курсу наук на тих із Вищих жіночих курсів, де постановка викладання буде визнана міністром народної освіти рівною університетській»; при цьому передбачалося, що випробування претенденток слід проводити «з усіх предметів, що... входять до курсу навчання обраного навчального закладу». До того ж у ст. 9-ій (вперше в історії вищої жіночої освіти Російської імперії) зазначалося: особи, «що успішно витримали

випробування,... одержують дипломи і звання, передбачені статутами відповідних вищих навчальних закладів». Одержавши диплом, вони набували право, «якщо виявлять бажання», здобувати «звання вчительки середніх навчальних закладів (як жіночих, так і чоловічих) за одним із предметів, зазначених у дипломі» (за результатами окремого випробування), а також «вчені ступені магістра і доктора» у відповідності з правилами, «встановленими у статутах університетів для осіб чоловічої статі» [7].

Зауважимо, що перелік Вищих жіночих курсів, віднесених до розряду «університетських», був визначений міністерським циркуляром від 21 березня 1913 р. Цим же документом вони поділялося на три групи. Так, випускниці декількох елітних курсів Російської імперії, зокрема і Київських вищих жіночих курсів «з медичним при них відділенням», допускалися до іспитів в екзаменаційних комісіях «безпосередньо їхніми головами, без особливого на те дозволу міністерства,... на тих же підставах, що і особи чоловічої статі, які одержали випускне свідоцтво від університетів». Вихованкам «університетських» курсів середнього рівня, зокрема Одеських та Харківських, окремий дозвіл міністерства також не був потрібний, однак вони мали екзаменуватися з усіх навчальних дисциплін, «що входять до складу курсу навчального закладу, факультету або відділення». Що ж до слухачок інших жіночих курсів, віднесених до «університетських», то вони могли брати участь в університетських або інститутських завершальних випробуваннях «не інакше, як з особливого в кожному окремому випадку дозволу міністерства» [1, с. 104].

Показово, що після детальнішого розгляду навчальних планів жіночих курсів, Міністерство народної освіти визнало можливим прирівняти Харківські вищі жіночі курси Товариства працюючих жінок до числа елітних, а Київські приватні вищі чотирирічні вечірні жіночі курси А.В. Жекуліної та заснований у 1910 р. Харківський жіночий медичний інститут Харківського медичного товариства – до вищих жіночих навчальних закладів середнього рівня [3].

Водночас, знаковою подією в розвитку вищої жіночої освіти в Наддніпрянській Україні початку ХХ ст. стало відкриття доступу жіноцтву до навчання безпосередньо в державних вищих навчальних закладах. Про це свідчить постанова Ради міністрів Російської імперії від 17 серпня 1915 р. про надання міністру народної освіти права «дозволяти, за клопотанням університетських рад, зарахування осіб жіночої статі на окремі факультети всіх Імператорських російських університетів... на вільні по завершенні прийому студентів вакансії» (що було обумовлене призовом значної кількості юнаків на військову службу після початку Першої світової війни); при цьому зараховані в число студенток підпорядковувалися в повному обсязі «чинним правилам, установленим для студентів» [5, с. 7].

Зазначене вище дає підстави стверджувати, що не дивлячись на домінування приватних ініціатив і громадських організацій у розбудові закладів вищої освіти для осіб жіночої статі, на зламі ХІХ – ХХ ст. стала простежуватися тенденція до посилення ролі держави у розв'язанні питання організації вищої освіти жінок.

Список використаних джерел:

1. Высшее образование в России (очерк истории до 1917 года) / Савельев А.Я., Момот А.И., Хотеевков В.Ф. и др. М.: НИИ ВО, 1995. 352 с.

2. Иванов А.Е. Высшая школа в России в конце XIX – начале XX века. М.: Тип. № 7, 1991. 392 с.
3. К ворсу о допущении лиц женского пола, окончивших курс Харьковских высших женских курсов Общества трудящихся женщин, к экзаменам в испытательных комиссиях при университетах. Циркуляр по Харьковскому учебному округу. 1914. № 2. С. 24-25.
4. О непременном предупреждении вольнослушательниц университета и в особенности принимаемых прямо на последний курс медицинского факультета, что они не могут ни получить выпускных свидетельств, ни быть допущены к окончательным экзаменам в испытательных комиссиях. Циркуляр по Харьковскому учебному округу. 1907. № 9. С. 16-17.
5. О приеме лиц женского пола на отдельные факультеты некоторых Императорских Российских университетов. Журнал Министерства Народного Просвещения. 1916. Ч. 61. С. 6-7.
6. О разрешении лицам женского пола, допущенным в высшие учебные заведения, в качестве посторонних слушательниц, окончания слушания курса на одинаковых с посторонними слушателями условиях. Журнал Министерства Народного Просвещения. 1908. Ч.18. С. 42.
7. Об испытаниях лиц женского пола в знании курса высших учебных заведений и о порядке приобретения ими ученых степеней и звания учительницы средних учебных заведений. Полное собрание Законов Российской империи (собрание третье). СПб.: Гос. тип., 1914. Т. XXXI. Отд. I. С. 1297-1300.
8. Об условиях приема в студенты и вольнослушатели университетов и других высших учебных заведений. Журнал Министерства Народного Просвещения. 1908. Ч. 17. С. 104-106.
9. Розвиток народної освіти і педагогічної думки на Харківщині. Х.: ХДПУ ім. Г.С. Сковороди, 1992. 334 с.
10. Шokol K. К вопросу о развитии высшего женского образования в России. Журнал Министерства Народного Просвещения. 1913. Ч. 46. С. 1-58.

Павлова В.Ю.

студентка,

*Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова*

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПОСЛІДОВНОСТІ ВИКОНАННЯ ЛІНІЙНО-КОНСТРУКТИВНОЇ ПОБУДОВИ НАТЮРМОРТУ

Реформування освіти в Україні вимагає оновлення та удосконалення змісту навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва у закладах вищої освіти. Сучасний художник-педагог має бути не лише фахівцем образотворчої галузі, володіючи ґрунтовними спеціальними знаннями й навичками, а й вміти передати їх своїм учням.

Натюрморт є одним з провідних жанрів у творчості видатних світових й українських митців К. Білокур, В. Класа, П. Кончаловського, А. Матісса, І. Машкова, П. Сезана та інших. Тема «натюрморт» всебічно вивчається студентами художньо-педагогічних закладів вищої освіти на заняттях з живопису, рисунку, композиції, теорії та історії мистецтва.

Головною метою навчання майбутніх учителів-художників основам образотворчої грамоти є досконале вивчення послідовності роботи над завданням, зокрема, натюрмортом. Це в свою чергу вимагає чіткого